

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Acta oeconomica et informatica 2
Nitra, Slovaca Universitas Agriculturae Nitriae, 2010, s. 36–40

DETERMINANTS OF COMPETITIVENESS OF FRUIT PRODUCTION IN SLOVAKIA DETERMINANTY KONKURENCIESCHOPNOSTI VÝROBY OVOCIA NA SLOVENSKU

Viktor PORHAJAŠ, Lubomír GURČÍK, Izabela ADAMIČKOVÁ

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

This paper deals with current issues of the most important determinants of competitiveness of fruit production in Slovakia. The economic analysis of Slovak fruit growing was based on the yield per hectare, the production systems, the costs, and the targets of performance. Total production of selected kinds of fruit was analyzed in detail, and the yields per hectare were compared with those of the EU producers. The analysis of the real costs of each type of fruit was done with the aim to find the most profitable fruit. Considerable attention was paid to the competitiveness of Slovak fruit within the EU. To ensure competitiveness of fruit it is necessary to acknowledge crucial influence of building modern irrigation systems and introducing new resistant varieties of fruit. Fruit development in Slovakia is well-founded in terms of production skills and traditions of fruit growing.

Key words: determinants, production potential, price, consumption, cost, competitive

Slovensko má dlhodobú tradíciu vo výrobe a v predaji všetkých druhov ovocia mierneho pásma. V druhej polovici minulého storočia na území Slovenskej republiky sme pestovali ovocie na výmere devätnásť tisíc hektárov, ktoré boli obhospodarované poľnohospodárskymi družstvami, resp. štátnymi podnikmi. Ak neberieme do úvahy samozásobovanie ovocím drobnými pestovateľmi, tak môžeme konštatovať, že v tomto období prakticky neexistuje súkromné vlastníctvo ovocných sádov. Samozásobovanie ovocím na našom území je spojené so začiatkami pestovania ovocia vôbec. Odhad výmery záhrad samozásobovania jednotlivými druhmi ovocia je približne 5,3 tisíc hektárov. I napriek uvedenej skutočnosti je situácia v odvetví výroby ovocia neuspokojivá. Vývoj plôch a produkcie má klesajúcu tendenciu, spotreba nie je pokrytá domácou produkciou, dovoz v značnej miere prevyšuje vývoz. Uvedený stav je pre rozvoj ovocinárstva neúnosný. Slovensko má nedostatočnú spotrebu v celom sortimente pestovaného ovocia mierneho pásma.

Zabezpečenie konkurencieschopnosti slovenských ovocinárov vyžaduje odstránenie faktorov determinujúcich nežiaduci vývoj ovocinárskej výroby na Slovensku. Jeden z prioritných determinantov vo výrobe je budovanie intenzívnych sádov a plantáží drobného ovocia na základe nových vedeckých poznatkov a výskumov v danej oblasti. Výber správnej rezistentnej odrody voči chorobám a škodcom sa javia ako fundamentálny faktor kvality, ktorý ovplyvňuje realizačnú cenu produktu. Vypěstovanie kvalitného ovocia je závislé od zavlažovania, hnojenia a chemickej ochrany. Ďalším významným faktorom je budovanie klimatizovaných skladov s riadenou atmosférou, ktoré v značnej miere ovplyvňujú výšku realizačnej ceny ovocia.

Po vstupe do Európskej únie prišlo k zmene dotačnej podpory na ovocie čo vyvolalo pokles produkcie. Základnou pohnutkou bolo neefektívne presadenie sa na trhu, nízka rentabilita výroby vzhľadom na veľmi lacné dovozy zo zahraničia. Negatívom producentov na Slovensku je nízka organizovanosť ovocinárov, následkom čoho je, okrem iného, aj ich nejednotný postup pri obchodných rokovaniach so zástupcami obchodných refazcov a spracovateľov ovocia.

Obnova a výsadba nových sádov pri poskytovaní dotácií a tiež príspevkov z Európskej únie vytvára priestor pre výrobu

kvalitného a rentabilného ovocia, ktoré bude možné realizovať hlavne na domácom a zahraničnom trhu. Znižovanie nákladov a zvyšovanie produktivity práce je možné iba pri štíhlych vretienách a zahustených výsadbách, ktoré sú v súčasnom období najintenzívnejším spôsobom pestovania jabloní.

Materiál a metódy

Cieľom nášho príspevku je prostredníctvom analýzy identifikovať rozhodujúce determinanty konkurencieschopnosti výroby ovocia na Slovensku. V podmienkach trhovej ekonomiky so zameraním na výsadbu intenzívnych sádov, produkciu, spotrebu, dovoz, vývoz, náklady, realizačné ceny a intenzifikačné faktory. Sledovali sme súčasný stav ovocinárskej výroby celého diapazónu ukazovateľov nákladovosti a efektívnosti. Analyzovali sme kalkulácie vlastných nákladov jednotlivých druhov ovocia, ktoré sme získali od dlhoročných a uznávaných slovenských pestovateľov ovocia. Značnú pozornosť sme venovali jablkám – najrozšírenejšiemu druhu ovocia čo do objemu produkcie, ale aj spotreby, ktoré sa pestuje na takmer štyroch tisícoch hektárov ovocných sádov. Pre hodnotenie ekonomickej efektívnosti ovocných sádov a návratnosti prvotného vkladu na výsadby jablonoňových sádov sme použili statické, ale aj dynamické ukazovatele hodnotiace investičné projekty. V článku analyzujeme obdobie rokov 2003 až 2008. Pri získavaní podkladových údajov sme využili materiály z VÚEPP, Ministerstva pôdohospodárstva SR, Štatistického úradu SR a z internej evidencie poľnohospodárskych podnikov a súkromných pestovateľov ovocia.

Podkladové údaje sme spracovali s podporou štandardných metód analýzy, syntézy, komparácie a indexovej metódy.

Výsledky a diskusia

Počas sledovaného obdobia rokov 2003 až 2008 bola úroda pri všetkých druhoch ovocia kolísavá, pričom najnižšia bola dosiahnutá v roku 2007 vplyvom nepriaznivého počasia. Nočné

mrazy na začiatku mája v značnej miere znížili úrodu. Expertný odhad tohto nepriaznivého vplyvu na úrodu stromov a kríkov bol asi 26 %. Najvýraznejšie sa nepriaznivý vplyv počasia prejavil pri broskyniach, kde úroda klesla približne o polovicu, pri jablkách o 32 % a drobnom ovocí o 10,8 %.

V roku 2008 sme zaznamenali druhú najvyššiu úrodu v sledovanom období, pričom najvyššiu zaznamenávame v roku 2003. Ročný nárast úrody v roku 2008 bol 64,82 %. Najvýraznejšou mierou k tomu prispela takmer dvojnásobná produkcia jablák (+94,29 %), vysoká produkcia broskýň (+75,53 %), marhúl (+38,16 %) a hrušiek (+27,77 %). Takisto vzrástla produkcia jahôd, čerešní, hrozna stolového, višní a sliviek. Úroda ostatných druhov ovocia klesla od -26,32 % (maliny šľachtené) po -2,61 % (ríbezle).

Jadroviny predstavujú 75,95 % produkcie, z toho takmer celý objem tvoria jablká, hrušky predstavujú len 4,92 %. Za ostatných päť rokov sa striedal vzostup a pokles ich úrody, najvýraznejší nárast dosiahla ich produkcia v roku 2008, takmer 90 %, ale nedosiahla objem z roku 2003. Jablká tvoria 72,22 % z celkovej produkcie ovocia.

Druhým ovocím s najvyšším podielom produkcie z celkovej produkcie ovocia boli slivky (8,03 %) a broskyne (5,62 %). Vývoj produkcie jadrovín bol od roku 2003 (okrem roku 2006) klesajúci, v roku 2008 dosiahol nárast o 20,18 %. Z tejto skupiny ovocia tvoria slivky 39,19 % a broskyne (27,44 %).

Objem úrody bobulového ovocia mal počas rokov 2003 až 2007 klesajúci trend, v roku 2008 dosiahol ročný nárast 4,64 %. Najvýznamnejším ovocím z tejto skupiny sú jahody (40,32 %) a ríbezle (30,46 %).

Jedinou skupinou ovocia, ktorá v roku 2008 dosiahla v produkcii pokles (-6,84 %), sú orechy. Vlašské orechy tvoria 96,92 % podiel z tejto skupiny, ostatný podiel patrí lieskovým orechom.

Výrazný pokles domácej produkcie, ktorý sa prejavil i v produkčných sadoch je zrejmy z tabuľky 1, počas sledovaného obdobia bola najnižšia úroda v roku 2007. Aj v tomto prípade dominujúcou príčinou neúrody bolo nepriaznivé počasie. Neúroda bola kompenzovaná dovozom, čo vyvolalo 100 % nárast spotrebiteľských cien pri vybraných druhoch ovocia (jablká).

Pri analýze priemerných hektárových úrod sme zistili, že v produkčných sadoch hektárové úrody nedosahujú požadované hektárové úrody pri jednotlivých druhoch ovocia a ich kultivaroch. Výhody genetiky daných výkonnosti odrôd sú

v slovenských podmienkach využívané iba na 30 až 40 % (Porhajaš, 2002). Nové pestovateľské systémy zaručujú producentom vysoké úrody z jednotky plochy 30–45 t.ha⁻¹ pri výrobe jablák v závislosti od odrody. Na Slovensku v rokoch 2003 až 2008 boli dosahované úrody od 9,68 do 12,20 t na hektár. Tieto výsledky poukazujú na doteraz málo využívané rezervy zvyšovania technickej a ekonomickej efektívnosti pestovania ovocia.

Na celkovej spotrebe ovocia sa najväčšou mierou podieľa spotreba južného ovocia (57,71 %). Spotreba ovocia mierneho pásma predstavuje 36,65 % na celkovej spotrebe ovocia, spotreba hrozna a rovnako aj ostatného tropického a subtropického ovocia 5,64 %. Spotreba ovocia mierneho pásma v roku 2007 bola rovnaká ako v predošlý rok. Najvyššiu spotrebu z tohto druhu ovocia vykazujú jablká (57,92 %), broskyne (11,31 %, ostatné mäkké ovocie (8,14 %) a hrušky (5,43 %). Z južného ovocia majú najvyššiu spotrebu pomaranče (34,20 %), nasledujú banány (24,71 %) a mandarínky (18,10 %).

Najvyšší medziročný nárast spotreby ovocia bol zaznamenaný pri spotrebe višní (100 %), mandarínok (64,54 %), jahôd záhradných (37,50 %), ríbezlí a kivi (33,33 %) a banánov (26,47 %). Naopak, pokles v spotrebe sa prejavil pri marhuliach (-64,29 %), slivkách (-28,57 %) a ostatnom mäkkom ovocí (-21,74 %).

Spotreba ovocia veľmi výrazne zaostáva oproti bývalým krajinám Európskej únie a preto je žiaduce uvedený stav zmeniť. Odporúčaná dávka ovocia na obyvateľa Slovenska predstavuje 96,7 kg, pričom priemerná spotreba ovocia u nás dosahuje len 50,5 % z priemernej spotreby v EÚ (112,8 kg). Pri analýze spotreby ovocia na obyvateľa sme vychádzali zo súčasného stavu ovocných sádov, ktorých sa v roku 2008 na Slovensku pestovalo v celkovej výmere 9 602,4 hektárov. Z uvedenej celkovej výmery čistá pestovateľská plocha predstavuje 8 505,6 hektárov. Z čistej výmery na intenzívne sady pripadá 5 686,7 hektárov (68 %) a zvyšok tvoria extenzívne sady. Produkčná výmera sádov tvorí 6 712,7 hektárov, čo predstavuje 78,9 % z čistej výmery, ale vysokú agrotechnickú úroveň má iba 3 969,75 hektárov. Z uvedeného stavu vyplýva, že na Slovensku sa nevenuje dostatočná pozornosť ovocinárskej výrobe (Hričovský, 2004), čo sa prejavuje na celkovom objeme produkcie, ktorá sa pohybuje od 90 133 ton v roku 2003 do 74 572 ton v roku 2008. Ak vychádzame z odporúčanej dávky spotreby ovocia na obyvateľa, celková produkcia mala z domácej výroby dosiahnuť 478 286 ton pri výmere sádov 35 360 hek-

Tabuľka 1 Bilancia výroby a použitia ovocia mierneho pásma na Slovensku v tonách

Ukazovateľ (1)	Skutočnosť (2)						Index 2008/2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Domáca produkcia (3)	90 133	62 544	64 528	62 043	45 900	74 572	0,83
Z toho: produkčné sady (4)	41 131	38 394	41 289	38 171	22 316	48 762	1,19
Dovoz (5)	49 275	69 214	75 517	74 461	114 405	96 016	1,95
Celková ponuka (6)	139 408	11 758	140 045	136 504	160 305	170 588	1,22
Dodávky pre spracovanie priemyslu (7)	14 971	5 476	5 429	6 000	6 364	7 600	0,51
Priama spotreba (8)	110 177	106 919	102 634	100 000	101 397	125 600	1,14
Straty (9)	3 316	5 691	62 89	1 744	18 217	7 448	2,25
Vývoz (10)	10 944	13 672	22 756	28 760	39 327	29 940	2,74
Celkové použitie (11)	139 408	131 758	140 045	136 504	160 305	170 588	1,22

Zdroj: Štatistický úrad SR, VÚEPP

Source: Slovak Statistical Office, VUEPP

Table 1 Mild climate fruit production and usage levels in Slovakia (tons)

(1) indicator, (2) real indicators, (3) domestic production, (4) out of this: production orchards, (5) import, (6) total supply, (7) raw fruit for processing industry, (8) primary consumption, (9) loss, (10) export, (11) total usage

tárov. Záhradkársky zväz vykazuje výmeru 5 300 hektárov ovocných sádov, ktoré sú súčasťou záhrad (79 tis.ha⁻¹).

Výšky odbytových cien sú fundamentálnym faktorom zvyšovania spotreby ovocia na obyvateľa. Kúpna sila obyvateľstva v značnej miere ovplyvňuje spotrebu vybraných druhov ovocia z domácej produkcie. V súčasnom období sa spotrebiteľ začína orientovať na kvalitu a zdravotnú nezávadnosť ovocia. Ekologickejšia výroba ovocia na Slovensku dáva predpoklady a možnosti nášmu ovocinárstvu presadiť sa na náročnom európskom trhu a tiež exportovať vybrané druhy ovocia do iných štátov mimo EÚ. Uvedené tvrdenie môžeme podložiť množstvom chemických zásahov proti škodcom a chorobám, ktoré ak porovnáваме s krajinami EÚ, Slovensko vykazuje podstatne nižšiu spotrebu uvedených prípravkov na ochranu a hnojenie.

Zakladanie intenzívnych sádov je fundamentálnou úlohou pestovateľov ovocia pre zabezpečenie konkurencieschopnosti v rámci nášho štátu a Európskej únie, ak sa chce Slovensko vrátiť na bývalé pozície v oblasti výroby, spotreby a exportu. Zabezpečenie uvedenej úlohy je možné iba budovaním intenzívnych sádov. V súčasnom období extenzívne sady nie je žiaduce z hľadiska efektívnosti výroby, kvality a návratnosti vynaložených prostriedkov budovať.

Pri zakladaní intenzívnych jablňových sádov sa takmer na 100 % využíva pestovateľský systém tzv. „štiehle vreteno“, ktoré sa odporúča vysádzať v sponě 3,0 až 3,5 x 0,8 a 1,5 m v závislosti od odrody a jej rajonizácie. Výber stanovišťa a jeho konfigurácia má vplyv na úrodu, dostupnosť v obrábaní a organizáciu práce. Odrodové zastúpenie v nových sadoch by malo zohľadňovať ponuku a dopyt po preferovaných odrodách a ich sfarbení (zelená, červená). Výber podpníkov je priamo závislý od výšky priamych nákladov na pestovanie sádov. Ak je nesprávne vybraný slaborastúci podpník, môže sa to prejavíť na výške, ale aj kvalite produkcie. V súčasnom období je najrozšírenejší slaborastúci podpník označený ako M9. Na Slovensku za posledných 5 rokov sa zvýšili výdavky na budovanie intenzívnych sádov zo 700 tisíc Sk na 950 tisíc Sk na hektár. Náklady na závlahy sa výrazne nezmenili a predstavujú 110 až 120 tisíc Sk na hektár. Náklady na výsadbu sadbového materiálu sa zvýšili o asi 50 %. Veľmi dôležitý intenzifikáčny faktor predstavujú náklady na chemickú ochranu a hnojenie ktoré vzrástli približne o 40 %. Osobné náklady rástli len mierne. Celkové náklady na produkciu počas sledovaného obdobia v porovnaní s minimálnym rastom až stagnáciou realizačných cien rástli dynamickejšie. Dôsledkom tohto vývoja bola zvýšená návratnosť pôvodného investičného vkladu na založenie sadu

na 6 až 7 rokov rodivosti. Zníženie návratnosti je možné dosiahnuť výstavbou skladov ovocia, čím budú vytvorené predpoklady na zvýšenie ekonomického efektu z realizovanej produkcie.

Náklady sú rozhodujúcim faktorom ekonomickej efektívnosti a teda aj podnikovej úspešnosti (Bielik, 2001). Vývoj priemerných nákladov na kilogram ovocia za obdobie rokov 2003 až 2008 uvádzame v tabuľke 2.

Pri posudzovaní nákladov za sledované obdobie sme zistili, že vstupy mali plynulý nárast. Náklady na zahustené intenzívne sady sa pohybovali od 118 do 147 tis. Sk pri úrode 20–25 ton z hektára. Pri použití pestovateľského systému „štiehle vretená“ vlastné náklady na hektár sadu oscilujú okolo 180 tisíc Sk pri úrode 35 ton a viac.

Analýzou kalkulácie vlastných nákladov sme zistili, že osobné náklady na výrobu 1 kilogramu jablák predstavujú 22,3 % z celkových vlastných nákladov (8,16 Sk.kg⁻¹). Ak berieme do úvahy i osobné náklady vynaložené na zber jablák percentuálny podiel na vlastné náklady je až 29,1 %. Uvedený stav môžeme znížiť racionálnym využívaním pracovného času a zvýšením produktivity práce (Bielik, 2001). V súčasnosti v podniku jeden zamestnanec za smenu dokáže pozberať 800 až 1 200 kilogramov jablák, v zahraničí výkon za smenu a jedného zberača predstavuje 1 500 až 1 800 kilogramov. Spotreba chemických ochranných prostriedkov sa na celkových vlastných nákladoch podieľa 17,2 %.

Pri zakladaní nových intenzívnych sádov je možné zaraďovať do odrodovej štruktúry rezistentné kultivary jabloní. Pestovanie progresívnych rezistentných odrôd jabloní dáva predpoklad na radikálne zníženie nákladov na chemickú ochranu. Pri bežných kultivaroch je nutné chemickú ochranu vykonávať minimálne 12 až 15-krát. Zmenou odrodovej štruktúry v novozaložených sadoch je potrebné chemicky ošetrovať iba maximálne 3 až 5-krát (Porhajaš a Adamičková 2007). Z uvedeného vyplýva, že náklady na chemickú ochranu môžeme v budúcnosti znížiť o dve tretiny, čo v peňažnom vyjadrení činí 0,91 Sk na jeden kilogram. Znížením nákladov na chemickú ochranu sa zvýši zisk približne o 0,91 Sk na kilogram. V tabuľke 3 uvádzame vývoj realizačných cien v období rokov 2002 až 2008.

Z vývoja priemerných realizačných cien vyplýva ich pozitívny rast okrem roku 2008. Ak hodnotíme ekonomickú efektívnosť jablňových sádov, môžeme vysloviť názor, že pestovanie uvedeného ovocia je veľmi ziskové. Zisk z jedného hektára sa pohybuje od 70 do 120 tis.Sk, v závislosti od zvoleného systému pestovania odrody a výšky produkcie z jednotky plochy. Pri

Tabuľka 2 Vývoj priemerných nákladov jablák na kilogram ovocia v rokoch 2002–2008

Roky (1)	Náklady v Sk.kg ⁻¹ (3)							Index 2008/2002	
	Ovocný druh (2)	2002	2003	2004	2005	2006	2007		2008
Jabláka (4)		6,90	6,85	7,35	7,50	7,83	8,06	8,16	1,18

Zdroj: vlastné prepočty

Source: own calculations

Table 2 Tendencies in development of average costs of apples per kilogram in the period 2002–2008 (1) years, (2) fruit category, (3) costs in SKK.kg⁻¹, (4) apples

Tabuľka 3 Vývoj priemerných realizačných cien v rokoch 2002 až 2008

Roky (1)	Náklady v Sk.kg ⁻¹ (3)							Index 2008/2002	
	Ovocný druh (2)	2002	2003	2004	2005	2006	2007		2008
Jabláka (4)		10,50	10,80	10,35	10,70	11,10	12,90	11,40	1,08

Zdroj: vlastné prepočty

Source: own calculations

Table 3 Apple sale price tendencies in the period 2002–2008 (1) years, (2) fruit category, (3) costs in SKK.kg⁻¹, (4) apples

dodržaní technológie pestovania v uvedených systémoch pestovania vykazujeme od 80 do 85 % výberu z I. triedy, čomu zodpovedá i realizačná cena. Pri znížení nákladov hlavne v oblasti chemickej ochrany jablňových sádov sa môže zisk zvýšiť o $0,91 \text{ Sk.kg}^{-1}$. Pri priemernej úrode 30 ton na hektár sa zisk zvýši približne o 27 tis.Sk.

Uvedené zníženie nákladov zníži dobu návratnosti novo-vybudovaných produkčných sádov. Znížením vlastných nákladov a hlavne chemickej ochrany sa vytvoria predpoklady na zníženie vstupov a zvýšenie kvality jablák. Odbytové ceny pre výrobcov ovocia sú hlavným impulzom pre zakladanie intenzívnych sádov. V novozaložených sadoch by jablone mali mať dominantné zastúpenie a extenzívne sady by sa mali postupne likvidovať.

Ekonomická analýza drobného ovocia

Pri analýze ekonomiky výroby ríbezlí na Slovensku sme vychádzali z celkovej produkcie a nákladov, ktoré boli vynaložené pri produkcii ríbezlí. Dôležitým atribútom pri technologicko-ekonomickom hodnotení ríbezlí boli agrotechnické a ďalšie pestovateľské požiadavky na založenie a prevádzkovanie ríbezľovej plantáže. Ak chceme, aby výroba ríbezlí bola úspešná a efektívna je nutné akceptovať nasledovné požiadavky:

- červené ríbezle sú náročné na vlahu,
- čierne ríbezle znášajú suchšie oblasti,
- optimálny rast ríbezlí je zabezpečený pri pH 5,5–7,5,
- červeným ríbezlím vyhovujú polohy od 200 do 600 metrov nad morom čiernym ríbezlím vyhovujú polohy do 350 metrov nad morom.

Vzdialenosť radov závisí od intenzity rastu danej odrody a preto sa odporúča vzdialenosť medzi radmi 3 m, pri vzpriamene rastúcich odrodách až 3,5 m, pričom vzdialenosť medzi jedincami v radoch je od 0,6 do 0,8 m. Počet kríkov na hektár sa pohybuje od 3 570 do 5 550 ks, pritom cena jedného kríka bola vo výške od 45 do 50 Sk za kus. Celkové náklady na biologický materiál predstavovali 1 78 500 Sk až 277 500 Sk. ha⁻¹. Náklady na výsadbu a hnojenie sa pohybujú približne na úrovni 35 000 tisíc na hektár. Celkové náklady na založenie ríbezľovej plantáže sú v intervale od 221 000 Sk do 319 000 Sk na hektár. Náklady na projektové a prieskumné práce predstavujú 5 525 až 7 975 Sk, čo je asi 2,5 % z celkových nákladov na založenie plantáže. Vybudovanie závlahy na jeden hektár predstavuje cca 110 tis.Sk, vrátane 7 % rozpočtovej rezervy.

Ekonomicky efektívne pestovanie ríbezlí je v značnej miere závislé od agrotechniky a výberu vhodnej, pre daný región rajonizovanej odrody. Veľkoplodé odrody typu Detvan, ktoré dosahujú priemernú úrodu 10 kg na ker, Tatran 17 kg na ker, Maraton 10–12 kg na ker a Hron 10 kg na ker. V čase kvitnutia sa odporúča rozmiestniť 6 včelstiev na hektár. Ide hlavne o čierne ríbezle, kde sa zvyšuje úroda o 30 a viac percent. Pri analýze priemernej produkcie ríbezlí na Slovensku sme zistili, že v sledovanom období úrody na jeden ker sa pohybovali od 0,5 kg v roku 2003 do 0,12 v roku 2008.

Veľmi dôležitým intenzifikačným faktorom je závlaha, ktorá rozhodujúcou mierou ovplyvňuje produkciu, kvalitu, a teda aj cenu hodnoteného drobného ovocia. Zavlažované plantáže vykazujú produkciu vyššiu o 30 až 60 %, a to v závislosti od klimatických podmienok. V našich podmienkach sa odporúča dodať 1 000–1 500 m³.ha⁻¹ v troch až piatich dávkach (25–40 mm).

Pri ručnom zbere možno vychádzať z nasledovných výkonnov na jedného zamestnanca v závislosti od odrody:

- čierne ríbezle 3–5 kg.h⁻¹,
- červené ríbezle typu Jonkheer van Tet's 5–6 kg.h⁻¹,
- červené ríbezle typu Detvan, Tatran a.i. 10–15 kg.h⁻¹.

Pri dosahovaných priemerných úrodách je potrebné na 1 ha ríbezlí vynaložiť 2 200 odpracovaných hodín. Zavádzanie mechanizácie intenzifikuje pestovanie ríbezlí na plantážach čím môžeme niekoľkonásobne zvýšiť produktivitu práce a ušetriť 50 % nákladov vynaložených na živú prácu. Pri vhodnom odrodovom zastúpení a priemernej úrode červených odrôd 10–14 t môžeme v sezóne minimálne zozbierať 40 ha a tým ušetriť 250–300 pracovníkov. Osobné náklady na zber pri priemernej úrode 10 t a pracovnom výkone 80–120 kg za smenu sa pohybujú od 66 640 do 90 000 Sk na hektár v závislosti od výšky produkcie. Celkové náklady na produkciu ríbezlí sa pohybujú od 129 600 do 153 000 Sk na hektár. Priemerná realizačná cena červených ríbezlí je 17 Sk.kg⁻¹ a tržby pri intenzívnych odrodách sa pohybujú od 170 000 po 204 000 Sk.ha⁻¹, ak sú dodržané všetky technologické postupy pestovania. Zisk pre producenta je adekvátny k vynaloženým nákladom.

Pri hodnotení čiernych ríbezlí vychádzame z produkčnej schopnosti, ktorá sa pohybuje na úrovni 5 ton z hektára pre realizačnej cene 25–30 Sk za kilogram. Celkové náklady na výrobu predstavujú 85 600 na hektár, pritom tržby sa pohybujú od 125 000 do 150 000 Sk na hektár. Aj v tomto prípade sa využívaním modernej zberovej techniky môžu pracovné náklady znížiť až o 50 % a zisk, sa adekvátne zvýši.

Záver

Pri hodnotení konkurencieschopnosti výroby ovocia na Slovensku sme zaznamenali relatívne straty na výnosoch plynúce z nedostatočne využívaných poznatkov o faktoroch, ktoré pozitívne determinujú technickú ako aj ekonomickú efektívnosť výroby ovocia. Ekonomicky efektívne pestovanie jablňových sádov je možné v súčasnosti iba intenzívnym spôsobom, ktorý pri dodržaných technologických postupoch výroby zabezpečí producentom vysokú úrodu 35–45 ton z hektára.

Pestovanie drobného ovocia patrí medzi intenzívne odvetvia ovocinárstva, na ktoré je potrebné vynakladať značný objem prostriedkov. Možnosti znižovania osobných nákladov predpokladáme zavádzaním špeciálnej mechanizácie na zber. Rozšírením pestovania výroby drobného ovocia na vidieku, ale aj jeho spracovania sa vytvoria nové, minimálne sezónne pracovné miesta. Drobné ovocie sa môže stať zaujímavým exportným artiklom.

Slovenské ovocinárstvo v konkurencii Európskej únie uspeje ak bude investovať do intenzívnych sádov a plantáží drobného ovocia.

Súhrn

Príspevok je zameraný na aktuálne otázky najdôležitejších determinantov konkurencieschopnosti pri výrobe ovocia na Slovensku. Pri analýze ekonomiky výroby ovocia sme vychádzali z hektárových úrod, systémov pestovania, nákladov a realizačných cieľov. Podrobne sme analyzovali celkovú produkciu vybraných druhov ovocia a komparovali sme výsledné ukazovatele intenzity výroby u nás a v EÚ. Analýzou vlastných nákladov a výnosov poukazujeme na rentabilitu výroby jednotlivých druhov ovocia. Na zabezpečenie konkurencieschopnosti ovocinárstva má rozhodujúci vplyv budovanie moderných závlah a zavádzanie nových rezistentných odrôd ovocia do výroby. Rozvoj ovocinárstva má na Slovensku opodstatnenie z hľadiska produkčnej schopnosti a tradícií výroby ovocia.

Kľúčové slová: produkčná schopnosť, ceny, spotreba, náklady, konkurencieschopnosť

Literatúra

BIELIK, P. 2001. Premeny podniku v procese transformácie ekonomiky. In: Faktory podnikovej úspešnosti: Medzinárodná vedecká konferencia : Liptovský Ján 2001. Nitra : SPU, 2001. ISBN 80-7137-972-7.

GURČÍK, L. – ADAMIČKOVÁ, I. – FELIXOVÁ, I. 2007. Fruit growing in Slovakia under condition of the European union. In the Path of Internationalization and Integration in the Europe of Regions.: Editura Economica Bucuresti, 2007, s. 160–166. ISBN 978-973-709-322-6

HRIČOVSKÝ, I. 2004: Aké boli úrody ovocia v roku 2003. In: Záhradkár, č. 1. Bratislava: Spoločnosť 7 Plus s.r.o., 2004. ISSN 1336-264X

PORHAJAŠ, V. 2002. Ekonomika výroby ovocia. In: Ekonomika poľnohospodárstva (Economics of agricultural). 2002 s. 37–40. ISSN 1335-6186 (ID: 3552)

PORHAJAŠ, V. – ADAMIČKOVÁ, I. 2007. Dopad nových progresívnych odrôd jabloní n ekonomiku výroby. In: Role zemědělsko-potravinárskeho sektoru v procese evropské integra-

ce a světové globalizace – CD z medzinárodnej vedeckej konferencie, MZLU Brno, máj 2007. Brno : MZLU, 2007, s. 227–230. ISBN 978-80-7375-109-8

PORHAJAŠ, V. 2002 Ovocinárstvo ako faktor podnikovej úspešnosti. In Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „Faktory podnikovej úspešnosti“ Liptovský Ján, december 2002. Nitra : SPU, 2002, s. 235–240. ISBN 80-8069-138-X (ID:3523)

Kontaktná adresa:

Ing. Viktor Porhajaš, CSc., Fakulta ekonomiky a manažmentu SPU v Nitre, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra; e-mail: viktor.porhajas@fem.uniag.sk; doc. Ing. Ľubomír Gurčík, CSc., Fakulta ekonomiky a manažmentu SPU v Nitre, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra; e-mail: lubomir.gurcik@fem.uniag.sk; Ing. Izabela Adamičková, Fakulta ekonomiky a manažmentu SPU v Nitre, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra, e-mail: izabela.adamickova@fem.uniag.sk

Acta oeconomica et informatica 2
Nitra, Slovaca Universitas Agriculturae Nitriae, 2010, s. 40–45

NEW ECONOMY AND SOCIAL RESPONSIBILITY IN ENTREPRENEURSHIP IN PROCESSES OF ECONOMIC GLOBALIZATION

NOVÁ EKONOMIKA A SOCIÁLNA ZODPOVEDNOSŤ PODNIKANIA V PROCESOCH EKONOMICKEJ GLOBALIZÁCIE

Eva SVITAČOVÁ, Elena KOVÁČIKOVÁ

Slovak Agricultural University in Nitra, Slovakia

Globalization modifies a concrete way of creating New Economy which is the economy with modern communication networks, where competitiveness is determined by the ability to transform information into knowledge and intelligence. In times of economic globalization and foundation of so-called „New Economy“ it is expected that Man will have possibilities to spread freely, utilise and accept information and knowledge, use potential of information-communication technologies not only on behalf of economic growth but also for provision of sustainable development, improvement quality of life and protection of human rights. Except of the fact that New Economy brings new opportunities for satisfying human need, it also brings some risks and negative moments. Its task is to focus the attention not only economic growth but also on economic development and responsible replies to the questions for example, if it provides dignified conditions for citizens of modern world; what is the role of entrepreneurship in development of countries but also in the whole planet; and also to consider the ways by which entrepreneurial subjects try to satisfy human need, the ways by which the profit is divided, as well as the work and social product among particular participants in the market or among all the citizens of our planet. Social responsibility of entrepreneurship becomes the global challenge for all the entrepreneurial subjects. Their duty is to get adjusted to new conditions of the global market and try to profit by the socially responsible actions.

Key words: new Economy, economy globalization, social responsibility, entrepreneurial subjects, global market

Globalization as one of the most significant processes, characteristic for the recent development in the world, influences directly or indirectly all the spheres in life of the society and it is a dominating tendency in the development of the world economy as well. However, globalization means, first of all, the development of economic relations in the world-wide, global scale, great attention is paid to Economic globalization. Also the term 'globalization' was firstly used by Theodor Levitt, professor at Harvard University, who used it in 1983 n connection with economy. Even if it is connected with economy,

its extent is much broader, it influences social and cultural, technological, ecological and other conditions. And thus, today, we can consider not only new characteristics of world economy, so called 'new economy'^{1/}, which is the product of globalization and is of a global character. We can consider development of

^{1/} Or as Knowledge Economy. This English term has been used in Europe and it is translated differently as knowledge, knowledge-oriented or educational economy